

Българският пенсионен модел

ВЕЧЕ ИЗНАСЯМЕ ОПИТ И ИНВЕСТИЦИИ ЗАД ГРАНИЦА

Никола Абаджиев, председател на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване

БЪЛГАРИЯ Е ЛИДЕР В РЕФОРМИТЕ НА ПЕНСИОННОТО ОСИГУРЯВАНЕ

(Продължава от стр. 6)

Ние сме доволни, че България и нашата асоциация се ползват с добър авторитет сред колегите от ЦИЕ и в международните организации, в които членуваме. Миналата седмица имаме работна среща в Испания с колегите от тяхната асоциация на пенсионните фондове и обсъдихме заедно актуални проблеми на нашата дейност. Всичко това подчертава положителните черти на българския пенсионен модел и неговите постижения.

След като България е сред лидерите в пенсионното осигуряване в ЦИЕ, как нашата страна се вмести в общата картина на ЕС? На какъв етап от развитието си сме в сравнение със страните от т. нар. Стара Европа?

През миналата година беше направено едно голямо изследване на „Алианс Глобал Инвестърс“ за пенсионните реформи в ЦИЕ. Изводите и оценката на това изследване беше, че българският пенсионен модел е най-интелигентно конструиран и съдържа в себе си голям потенциал за по-нататъшно развитие, въпреки че пенсионната ни система е сравнително малка. От гледна точка на равноставеността на първи, втори и трети стълб беше направена оценка, че сме много понапред от почти всички страни от ЦИЕ. Направената с изследването на „Алианс“ комплексна оценка за съществуващата в страните на ЦИЕ необходимост от задълбочаване на пенсионните реформи поставя България пред такива страни като Гърция, Испания, Италия, Белгия, Португалия, Германия, Полша, Унгария и др., но след оглавяващите общата класация Великобритания и Ирландия. За да може българският пенсионен модел да реализира този свой потенциал обаче, някои неща трябва да се променят. Например от 11-те страни-членки на ЕС от ЦИЕ България е на 6-о място по размер на осигурителната вноска във втория стълб, което не е добър показател.

В съзвучие с чуждите изследователи бих подчертал, че ние имаме по-съвременен пенсионен модел от

повечето европейски страни, където има насаден консерватизъм. Най-широко разпространени там са фирмените пенсионни фондове, които могат вече да бъдат прилагани и у нас, но на практика те не се използват, защото нашата система е

много по-демократична и по-добре защитаващата правата на осигурените лица. Така например в някои от европейските страни, където преобладават т. нар. фирмени фондове, много от осигурените лица могат да загубят правата си, ако напуснат предприятието в рамките на определен срок, който се определя от работодателя. Тук българският пенсионен модел превъзхожда в много голяма степен европейските пенсионни схеми. У нас всеки работник и работодател могат да изберат своя пенсионен фонд. Освен това всяка година може по веднъж да се прехвърлят от един фонд в друг. Ако работникът или служителят смени работодателя си, не губи осигуровките си. Еventуален фалит на предприятието също не се отразява на индивидуалната партия на работника или служителя в избора на него пенсионен фонд. В много страни от ЕС вече започват сериозни пенсионни реформи в тази посока - разширяване на капиталовата част на пенсионните системи и разнообразяване.

Все още обаче има едно леко пренебрежително отношение към страните от ЦИЕ, тъй като те са нови членки на Евросъюза. Но като редовни членове на ЕС всички страни от ЦИЕ заявяват необходимостта от осъвременяване и актуализиране на европейските директиви, така че те да отчитат новото, прогресив-

ното и модерното, което се прави в страните от ЦИЕ.

Как се приема от Стара Европа една такава позиция?

Трудно се преглъща, когато ученик или нов член показва, че е по-добър, но специалистите оценяват по достойнство реалната ситуация.

А има ли минуси въведената у нас система за

пенсионно осигуряване и какви са те?

Не бих казал точно минуси. Ние имаме някои недостатъци, но те не са минуса нито на модела, нито на принципите на осигуряване, нито на възможностите на системата за защита правата на осигурените. Ако сега се проявяват някои недостатъци, то те се дължат на това, че повече от 10 години България реализира този модел и някои от закононите разпоредби вече изчерпаха своя потенциал. Затова сега трябва да осъвременим законовата уредба, без да посягаме на принципите и модела, и да създадем условия за по-нататъшно развитие. Още в началото на реформата например давахме данъчни стимули, които да мотивират хората да се осигуряват доброволно. В момента данъчното облекчение е в размер на 10% от работната заплата. Обща е оценката, че вече трябва да се създадат още по-стимулиращи механизми и условия, за да се повиши желанието на хората да се осигуряват в доброволните пенсионни фондове. Освен това трябва да се промени и размерът на вноската в универсалните пенсионни фондове, която сега достига своя законов максимум - 5%. В това отношение България е твърде назад от страните от ЦИЕ, което вече споменахме. Дори страни, които преписаха нашия модел и закони, започнаха с вноски от 7%. А ние започнахме от 2%, като вноската постепенно се увеличаваше. Това се отразява на натрупванията по индивидуалните партии на осигурените и в крайна сметка ще се отрази на размера на допълнителната пенсия, която те ще получат от универсалните пенсионни фондове. С този размер на вноската няма да бъде достигната целта общо от трите стълба да има заместване в рамките на 70-80 на сто на дохода отпреди пенсионирането. От тези 80% капиталовата част - доброволното и задължителното допълнително осигуряване, трябва да постигне заместващ доход в рамките на 40 на сто. Радваме се, че в голяма част от политическите сили разбират проблема и имат принципно желание да се реши този въпрос, като вноската в универсалните пенсионни фондове се увеличи поне до 7%, а дори и повече. В Словения вноската е 9%. В Македония започна от 7,25%, в Хърватия - също от над 7%. Затова по активни пенсионните фондове от тези страни бързо надминаха нашите.

Друго предизвикателство

пред нашия модел е необходимостта от разширяване на обхвата на доброволното пенсионно осигуряване. Близо 600 хил. граждани на България сега се осигуряват доброволно за пенсия. А във втория стълб - допълнителното задължително осигуряване, вече се осигуряват 2,5 милиона работещи. Ясно се вижда, че има реален потенциал от около 2 млн. души работещи, част от които могат да се включат в допълнителните доброволни фондове. Затова трябва да направим необходимото, за да се реализира този потенциал - чрез стимули и чрез повишаване на осигурителната култура, разбира се, и чрез повишаване доходите на хората. В края на тази година ще стане ясен ефектът от въвеждането на плоския данък. Надяваме се освобождаването на доходи на хората от тази стъпка да повлияе на желанието им да отделят част от тези суми за доброволно пенсионно осигуряване.

Как се вписва пенсионното осигуряване в общата картина на различните възможности за инвестиране на свободните пари на хората - банкови влогове, животозастраховки, взаимни фондове, преки инвестиции на борсата или в облигации и ДЦК, и др.?

Една от положителните страни на българския пенсионен модел е, че ние имаме много добра законова уредба по отношение на инвестициите на набраните от пенсионните фондове средства. Дружествата се контролират много строго от държавата в лицето на Комисията за финансов надзор (КФН). Главната грижа тук е да се защитят в максимална степен средствата на осигурените. Пенсионните фондове са едни от най-консервативните инвеститори, защото набраните от тях суми, както се казва, „са бели пари за черни дни“ и главната грижа е те да не пострадат. Заедно с постигането на висока сигурност за средствата на осигурените лица ние търсим възможности за постигане на по-голяма доходност от тяхното инвестиране. Както знаете, в универсалните фондове 100% от постигнатата доходност се връща по сметките на осигурените, а в доброволните този процент е не по-малко от 90 на сто. Резултатите от целия период на съществуване на пенсионните фондове показват, че парите в тях се управляват добре. За 2007 г. средната доходност, разпределена по инди-

видуалните партии на осигурените лица, надвишава 13%. Тя е много по-висока от лихвите по депозитите в банките. Не мога да я сравня с тази от взаимните фондове, тъй като такава сравнение няма да бъде много коректно. Трябва да се има предвид, че инвестициите във взаимните фондове са краткосрочни и при значително по-висок риск, докато ние търсим дългосрочност - стабилна доходност, и то при много консервативен режим, при възможно най-нисък риск. Свивът на фондовата борса доведе до загуби за много хора. Той се отрази в определена степен и на пенсионните фондове, но много по-леко, защото техните инвестиции са дългосрочни.

По принцип България тръгна от изключително консервативен режим на инвестиране на набраните от пенсионните фондове средства. В

първите години поне 85% от сумите в задължителните допълнителни фондове трябваше да бъдат инвестирани в ДЦК. После този процент падна на 50 на сто. Това изискване вече отпадна, но то научи мениджмънта на пенсионните фондове да управлява внимателно парите на осигурените. Тази политика беше правилна и тя продължава. В момента ние обсъждаме с КФН някои стъпки към усъвършенстване на инвестиционния режим в посока на определена либерализация. Идеята е да се създадат по-големи възможности за инвестиции на пенсионните фондове. Както и да се разширят възможностите за по-активно управление на парите и участие на самите осигурени лица в това управление. Става дума за т. нар. мултифондове. Отначало в доброволните фондове ще бъдат създадени три вида инвестиционни портфейли - рисков, балансиран и консервативен. И в зависимост от желанието си и от възрастта осигурените ще могат да изберат един или друг инвестиционен портфейл, или да диверсифицират своя ин-

вестиционен портфейл в различните портфейли, за да се постигне по-голяма доходност. Разбира се, част от риска тук ще се носи от самите осигурени лица, тъй като зависи от техния избор. Стимулът е преди всичко за младите, които имат един по-дълъг житейски хоризонт пред себе си. Защото всякакви спадове и дори отрицателна доходност може да се компенсират във времето. Докато за хората, които са по-близо до пенсия, ще трябва да се търси по-голяма сигурност - ще им се препоръчва да инвестират в балансираните и консервативните инвестиционни портфейли. Ако говорим въобще за инвестициите на пенсионните фондове, трябва да посочим, че проблемът е, че възможностите за инвестиции в българската икономика вече се изчерпват. Трябва да се

знае, че законът задължава пенсионните фондове да инвестират набраните средства бързо и ефективно - на петия ден всеки лев, постъпил в пенсионния фонд, трябва да бъде инвестиран. Затова пенсионните дружества вече търсят възможности за инвестиране извън границите на България и започват да го правят все по-активно. Проблемът се усложнява и от това, че финансите

активи на пенсионните фондове нарастват много бързо - те вече са над 3 млрд. лв., като до края на годината се очаква да достигнат 4 млрд. лева. Тук е мястото на държавата да създаде подходящи условия за инвестиране на тези пари, защото не трябва да се подценява и чисто икономическата функция на пенсионните фондове. Чрез инвестирането на този огромен паричен ресурс в икономиката на страната се подпомага нейното икономическо развитие. В близко време смятаме да проведем сериозни разговори с правителството и най-вече с министерствата на икономиката и на регионалното развитие, за да ги убедим, че е добре да се създадат по-добри условия за използването на този ресурс. Ако няма български общински и други регионални проекти, ако не се създадат възможности за участие на пенсионните фондове в големите инфраструктурни проекти, те ще бъдат принудени да инвестират извън страната, което едва ли е най-полезно и далновидно.

(Следва)